

„Znaleźć radę na wadę”

Na całokształt rozwoju dziecka w dużej mierze wpływa mowa. Mowa jest jedną z najważniejszych form aktywności człowieka. Jest ona kluczem do wiedzy i ważnym czynnikiem kształtującym osobowość. Mowa jest atutem w nawiązywaniu kontaktów społecznych, pozwala zdobywać informacje o otaczającej rzeczywistości. Jej zaburzenia powodują poznawcze i społeczne konsekwencje. Istnieje też ścisła współzależność między mową, a myśleniem. Niska inteligencja opóźnia rozwój mowy, a opóźniony rozwój mowy obniża poziom intelektualny.

Rozwój mowy jest uwarunkowany genetycznie, nie przebiega u wszystkich dzieci jednakowo. U jednych szybciej, a u innych wolniej. Niejednakowa jest też kolejność przyswajania głosek. Dziecko przyswaja sobie mowę od najbliższego otoczenia drogą naśladownictwa. Rozwój mowy trwa kilka lat i w jego przebiegu wyodrębniają się pewne okresy, których czas trwania u dziecka normalnie rozwijającego się można określić w przybliżeniu w sposób następujący:

Okres melodii (od urodzenia do 1 roku życia).

- głużenie (2-3 m.ż) dziecko wydaje pojedyncze dźwięki, głużą też dzieci niesłyszące;
- gaworzenie (5-7m.ż) świadomie powtarza dźwięki mowy własnej i otoczenie, gaworzą tylko dzieci słyszące;

Okres wyrazu (1-2 r.ż)

- dziecko stopniowo opanowuje coraz większą liczbę słów, ze spółgłosek wymawia: p, b, m t, d n, k, ś czasem ć. W tym okresie charakterystyczne jest wymawiane tylko pierwsze sylaby wyrazu lub jego końcówki. Pod koniec tego okresu mogą się pojawiać pierwsze zdania lub pseudozdania. Roczne dziecko rozumie mowę dorosłych, mało mówi, ale bardzo dużo rozumie.

Okres zdania (2-3 r.ż.)

- stopniowo opanowuje coraz większą liczbę słów, mowa ulega dalszemu doskonaleniu, opanowuje ę, ą oraz spółgłoski p, pi, b, bi, m, mi, w, wi, f, fi, ż, ń, dź, g, c, j, ł, ś, ź, ń, dź k, g, c, t, d, n, j, ł, . Dwulatek opanowuje w ciągu roku ok. 1000 słów, pojawiają się też wypowiedzi 2-3 wyrazowych. Pod koniec tego okresu mogą pojawiać się głoski s, z, c, dz, a nawet sz, ź, cz, dź. Wymienione głoski nie zawsze są pełnowartościowe, a czasem w trudniejszych zestawieniach bywają zastępowane innymi, łatwiejszymi dla dziecka. Dzieje się tak wskutek małej sprawności narządów artykulacyjnych.

Okres swoistej mowy dziecięcej (3-7 r.ż)

- dziecko opanowuje najtrudniejsze głoski ok. 4 r.ż. s, z, dz, a ok. 5 r.ż. sz, ź, cz, dź, r oraz różnicuje je od podobnych. w wieku 3-5 lat zadaje mnóstwo pytań (ok.50 dziennie), tworzy

niezwykłe opowieści, wzbogaca ilościowo i jakościowo swój słownik, operuje rzeczownikami, czasownikami, przymiotnikami, przysłówkami i zaimkami.

Dzieci sześciolatnie powinny wymawiać prawidłowo wszystkie głoski i budować zdania logicznie, poprawnie pod względem gramatyki i składni oraz akcentu, rytmu i melodii. Badania wykazują jednak, że co czwarte dziecko wadliwie wymawia podstawowe dźwięki mowy. Nie każde jednak odstępstwo od ogólnopolskiej normy wymawianiowej jest wadą wymowy. Do wad nie zaliczamy m.in. nieprawidłowości artykulacyjnych wynikających z nieukończonego rozwoju mowy (do 5r.ż), wymowy gwarowej oraz błędów wymowy (potrafiłby je sami skorygować). Pięcioletnie dziecko ma prawo opuszczać (mogilalia), przestawiać (metateza) i zamieniać głoski na łatwiejsze (substytucja), ale nie może bez względu na wiek ich deformować, czyli zniekształcać, np. wymawiać międzyzębowo, bocznie.

Co to jest wada wymowy?

Definicja wady wymowy głosi, że wymowa danej osoby jest wadliwa, gdy różni się od tej, jaka jest używana przez grupę społeczną, do której należy ta osoba. Gdy wymowa odbiega od normy ogólnie przyjętej w danym języku, począwszy od drobnych nieprawidłowości w realizacji poszczególnych głosek, aż po ciężkie wady utrudniające kontakt z otoczeniem.

Największą grupę wad wymowy w etapie nauczania początkowego stanowią wady artykulacyjne zwane dyslalią. Jest to nieprawidłowość w wymawianiu jednej, wielu, a nawet niemal wszystkich głosek od razu.

Dyslalia obejmuje:

- mogilalię tj. opuszczanie dźwięków,
- paralię, czyli zamienianie głosek,
- dyslalię właściwą (wszelkie zniekształcanie głosek),. Ze względu na nazwę głosek nieprawidłowo artykułowanych dyslalię dzieli się na:
 - sygmatyzm tj. seplenienie (sz, ż, cz, dż, jako s, z, c, dz),
 - mowa bezdźwięczna (woda- fota, żaba-szapa),
 - rotacyzm, tj. reranie (wadliwa wymowa r),
 - kappacyzm, tj. (wadliwa wymowa głoski k),
 - gammacyzm tj. (wadliwa wymowa głoski g),
 - rynolalia, tj. nosowanie (nosowa wymowa głosek ustnych lub odwrotnie).

Drugim co do częstotliwości występowania u dzieci rodzajem zaburzenia jest jąkanie. Polega ono na zaburzeniu koordynacji narządów: oddechowego, artykulacyjnego i fonacyjnego.

Co wywołuje wady wymowy?

Przyczyna wady wymowy są najczęściej nieprawidłowości w budowie i funkcjonowaniu narządów artykulacyjnych lub zaburzenie słuchu fonematycznego. Można je podzielić na wewnątrzpochodne (tkwiące w dziecku) i zewnątrzpochodne (środowiskowe).

Do czynników wewnątrzpochodnych zaliczamy:

- niska sprawność ruchowa narządów artykulacyjnych (języka, warg, podniebienia miękkiego),
- wady zgryzu i anomalie zębowe (wymowa międzyzębowa),
- upośledzenie słuchu fizjologicznego (zaburzenia artykulacji, melodii, intonacji),
- nieprawidłową budowę aparatu mowy (rozczep podniebienia, warg, zbyt duży lub zbyt mały język, skrócone wędzidełko),
- przerost trzeciego migdałka (nosowanie, wymowa międzyzębowa),
- dysfunkcje słuchu fonematycznego (odpowiadające za procesy analizy i syntezy słuchowej).

Do czynników zewnątrzpochodnych (tkwiących w rodzinie) należą:

- mówienie do dziecka językiem nianiek (spieszczanie);
- nadmierny rygorizm lub liberalizm co do mowy dziecka,
- ograniczone kontakty z matką do 2 r.ż.,
- zaniedbania zdrowotne matki w ciąży (niedożywienie, używki),
- nieprawidłowe wzorce mowy w domu,
- brak okazji do rozwijania mowy (rozmowy, czytanie książek, oglądanie ilustracji, gry językowe).

Jakie skutki powodują wady wymowy?

1. W znacznym stopniu utrudniają osiągnięcie sukcesów w szkole.
2. Kłopoty w nauce pisania i czytania(nieprawidłowa budowa zdań , uporczywe literowanie, kłopoty z łączeniem liter i głosek w wyrazy, z przejściem od głoskowania do czytania sylabami i wyrazami, opuszczanie przestawianie lub dodawanie różnych głosek i sylab, zamienianie wyrazów o podobnym brzmieniu, w pisaniu kłopoty z posługiwaniem się dwuznakami, spółgłoskami miękkimi, dźwięcznymi i bezdźwięcznymi).
3. Zaburzenia osobowości poczucie niższej wartości, osamotnienia, stany lękowe (lęk przed wypowiedaniem się, nerwowość).

4. Osłabiają wydolność umysłową dziecka i wpływają ujemnie na jego stosunek do nauki, szkoły i kolegów.

Wskazówki dla rodziców dotyczące stymulowania rozwoju językowego dziecka.

1. Zapoznać się z prawidłami kształtowania i rozwoju mowy.
2. Śledzić uważnie proces rozwoju mowy dziecka, czy nie pojawiają się niepokojące objawy, np. nieprawidłowość w budowie narządów mowy, brak gaworzenia we właściwym czasie, brak mowy u dziecka 3 –letniego.
3. Zatrzymać się o prawidłowy rozwój mowy dziecka już we wczesnym dzieciństwie.
4. Od urodzenia mówić do dziecka językiem dorosłych, powoli i wyraźnie.
5. Dbać o prawidłowe żucie, gryzienie i połykanie.
6. Nie naśladować mowy dziecka, ponieważ utrudnia to dziecku naukę mowy.
7. Nie przestawiać dziecka leworęcznego do posługiwania się prawą ręką w okresie kształtowania mowy. Takim działaniem można wyrządzić mu krzywdę np. wywołać jąkanie.
8. Starać się słuchać co dziecko do nas mówi, ponieważ chętnie słuchanie – chętnie mówi.
9. Zachęcać dziecko do mówienia, nawet jeśli ma zaburzoną mowę.
10. Nie należy zaniedbywać chorób uszu, gdyż nie leczone mogą powodować niedosłuch.
11. Jeśli dziecko ma nieprawidłową budowę narządów mowy (rozszerzenie warg, podniebienia, wady zgryzu, uzębienia), konieczne jest zapewnienie opieki lekarza specjalisty, gdyż wady te mogą być przyczyną zaburzeń mowy.
12. Nie należy wymagać zbyt wczesnego wymawiania poszczególnych głosek. Dziecko nie przygotowane pod względem sprawności narządów artykulacyjnych, niedostatecznie różnicujące słuchowo dźwięki mowy, a zmuszane do artykulacji zbyt trudnych dla niego głosek, często zaczyna je zniekształcać, wymawiać nieprawidłowo.
13. Ograniczyć oglądania telewizji. Przekaz telewizyjny jest mało zrozumiały dla dziecka. Starać się wybierać wartościowe programy, zawsze trzeba być zorientowanym co ogląda dziecko.
14. Ilustrowanie opowiadań, bajek ułatwia dziecku ich rozumienie.
15. Dbać o mocną więź emocjonalną. Głaskaj, przytulaj, chwal dziecko. Zachęca to do kontaktów werbalnych.